

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

УДК 343.982

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.5.14>

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ПІДСЛІДНИХ ОРГАНАМ БЕЗПЕКИ

Бондар Володимир Сергійович,

orcid.org/0000-0003-1552-4555

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національної академії Служби безпеки України

Статтю присвячено дослідженню питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи у кримінальних провадженнях, підслідних органам безпеки.

Зазначено, що специфіка взаємодії слідчого з відповідними уповноваженими оперативними підрозділами під час проведення обшуку в кримінальних провадженнях, підслідних органам безпеки, визначається насамперед:

- попереднім документуванням кримінально-протиправної діяльності в рамках контррозвідувальної справи;*
- необхідністю припинення кримінально-протиправної діяльності диверсійних, шпигунських та інших мереж, груп та окремих осіб;*
- організацією активних заходів щодо зазначеного;*
- об'єктивною доцільністю в окремих випадках раптового проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді, адже обшук під час досудового розслідування, наприклад, фактів диверсій, терористичних актів, здебільшого здійснюється невідкладно за можливості забезпечення заходів безпеки під час проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії;*
- використанням фігурантами відповідних оперативних розробок заходів та засобів протидії розслідуванню загалом і проведенню окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій*

З огляду на вищезазначену специфіку доведено, що дієвим інструментом припинення кримінально-протиправної діяльності та збирання потенційно доказових матеріалів є проведення одночасного обшуку під час розслідування злочинів, учинених організованими групами (диверсії, шпигунство, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та ін.).

Конкретизовано завдання та визначено найбільш ефективні форми взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим під час проведення обшуку в процесі розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам безпеки (109–114², 436–442, 447 Кримінального кодексу України).

Ключові слова: *взаємодія, доручення слідчого, злочини проти основ національної безпеки, кримінальне провадження, обшук, тактичний комплекс, тактична операція.*

Bondar Volodymyr. Interaction of investigators and operative units during the search of a home or other property of a person in criminal proceedings subject to security authorities

The article is devoted to the study of the interaction of investigative and operational units during the search of a person's home or other possessions in criminal proceedings under investigation by the security authorities.

It is noted that the specifics of the interaction of the investigator with the relevant authorized operational units during the search in criminal proceedings under investigation by the security authorities are determined, first of all:

- preliminary documentation of criminal and illegal activity within the framework of a counterintelligence case;*
- the need to stop the criminal and illegal activities of subversive, espionage and other networks, groups and individuals;*
- organization of active measures regarding the above;*
- the objective expediency in individual cases of sudden entry into a person's home or other property without a warrant from the investigating judge, because a search during a pre-trial investigation, for example, of acts of sabotage, terrorist acts, is usually carried out immediately, if it is possible to ensure security measures during the said investigation (search) action;*
- the use by the participants of appropriate operational development of measures and means of countering the investigation in general and the conduct of individual investigative (search) actions, covert investigative (search) actions.*

In view of the above-mentioned specifics, it has been proven that an effective tool for stopping criminal activity and collecting potentially evidentiary materials is conducting a simultaneous search during the investigation of crimes committed by organized groups (sabotage, espionage, legalization of proceeds obtained through crime, financing of terrorism, etc.).

Tasks have been specified and the most effective forms of interaction between operative units and the investigator have been determined when conducting a search in the investigation of certain types of crimes subject to investigation by the security authorities (109–114-2, 436–442, 447 of the Criminal Code of Ukraine).

Key words: *interaction, assignment of an investigator, crimes against the foundations of national security, criminal proceedings, search, tactical complex, tactical operation.*

Однією із складових ефективної протидії кримінально-протиправним проявам у сфері національної безпеки є чітка й узгоджена взаємодія між слідчим та оперативними підрозділами, оптимальне використання наявних можливостей, оперативних позицій, сил і засобів.

Процесуально й тактично правильно організована взаємодія між підрозділами дає можливість об'єднати й на цій основі більш ефективно використовувати їх кримінальні процесуальні, оперативно-розшукові та контррозвідувальні можливості та позиції для розв'язання завдань кримінального провадження, у тому числі для успішної реалізації відповідних матеріалів, зокрема, за допомогою окремих слідчих (розшукових) дій, а саме обшуку.

Водночас правозастосовній практиці критично бракує комплексних теоретичних продуктів як засобів оптимізації тактико-організаційних особливостей здійснення слідчої, оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності, орієнтованої на ефективну протидію кримінально-протиправним проявам, передбаченим статтями 109–114-2, 436–442, 447 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Наслідком допущених помилок є визнання судом зібраних у процесі проведення обшуку доказів неналежними.

Враховуючи, що обшук є однією з основних слідчих (розшукових) дій, яка дає можливість отримати у встановленому законом порядку предмети та документи, що за умови дотримання ст. 23 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) в подальшому можуть використовуватися як судові докази, а також зважаючи на назрілу актуальну необхідність поглибленого методичного вивчення означеного питання, автор присвятив цю публікацію розв'язанню саме цієї проблеми.

Метою статті є конкретизація завдань і визначення найбільш ефективних форм взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим під час проведення обшуку в процесі розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам безпеки.

Питання оптимізації взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим (дознавачем) завжди перебуває у фокусі наукових досліджень, у тому числі провідних науковців, представників наук кримінально-правового циклу: О. П. Бабікова [1], В. П. Бахіна, В. К. Весельського, О. О. Волобуєвої, А. Я. Дубинського, О. І. Заболотного, А. В. Іщенко, О. О. Кіпера, С. О. Книженко, В. А. Колесника [2], В. В. Лисенка, В. М. Плетенця, М. А. Погорецького, І. В. Січковської, С. В. Слинська, О. С. Смір-

нова [3], Р. Л. Степанюка, М. М. Стецюка, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, О. В. Швидкової, Л. І. Щербини, А. М. Черняка, Ю. М. Чорноус та ін. [4; 5; 6].

Методологічною базою цього теоретичного дослідження виступали методи контент-аналізу слідчої та судової практики з урахуванням положень законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, які регулюють питання взаємодії слідчого й оперативних підрозділів у процесі проведення обшуку. Результати дослідження мають на меті виявити засоби оптимізації розслідування злочинів, підслідних органам безпеки.

Специфіка взаємодії слідчого з відповідними уповноваженими оперативними підрозділами під час проведення обшуку в кримінальних провадженнях, підслідних органам безпеки, визначається насамперед:

- попереднім документуванням кримінально-протиправної діяльності в рамках контррозвідувальної справи;

- необхідністю припинення кримінально-протиправної діяльності диверсійних, шпигунських та інших мереж, груп та окремих осіб;

- організацією активних заходів щодо зазначеного, у тому числі проведенням одночасних обшуків у декількох місцях і своєчасністю отримання відповідної тактичної операції (тактичного комплексу) необхідної для цього інформації;

- об'єктивною доцільністю в окремих випадках раптового проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді, адже обшук під час досудового розслідування, наприклад, фактів диверсій, терористичних актів, здебільшого здійснюється невідкладно за можливості забезпечення заходів безпеки під час проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії;

- використанням фігурантами відповідних оперативних розробок заходів та засобів протидії розслідуванню загалом і проведенню окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій: відмовою осіб добровільно надати предмет (засіб) злочину, хмарних технологій для передачі інформації, що становить державну таємницю тощо, додатків для шифрування даних або прихованого обміну повідомленнями, інструментів для цифрового стеження, засобів глушіння

мобільного зв'язку чи інших форм комунікації з метою дезорієнтації органів правопорядку або захисту від виявлення, вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, у тому числі для обладнання схованок, речей, які дають змогу змінити зовнішність та уникнути розпізнавання тощо, а також необхідністю подолання протидії співучасників злочину: відпирання транспортних засобів, сейфів, подолання систем логічного захисту тощо.

У конкретизованому вигляді надання допомоги уповноваженим оперативним підрозділам слідчому може бути орієнтовано на вирішення таких завдань:

- встановлення всіх співучасників кримінального правопорушення, за яких здійснюється кримінальне провадження, а також інших епізодів кримінально-протиправної діяльності, у тому числі шпигунської, терористичної;

- перевірка причетності підозрюваних осіб до вчинення нерозкритих злочинів, а також інших кримінальних правопорушень, скоєних ними в різний час на різних територіях, у тому числі за допомогою штучного інтелекту Palantir;

- конкретизація ролі кожного учасника організованої групи чи злочинної організації (агентурної мережі, диверсійно-розвідувальної групи);

- оперативна перевірка доказів, наявних у розпорядженні сторони обвинувачення, особливо отриманих із джерел, надійність яких викликає сумніви;

- з'ясування намірів фігурантів та їх зв'язків щодо протидії розслідуванню та її активна нейтралізація;

- визначення оптимального часу й тактики проведення обшуку, слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Досудове розслідування нерозривно пов'язане з реалізацією органами досудового розслідування й оперативними підрозділами наданих їм прав і обов'язків. Між згаданими органами й підрозділами виникають певні правовідносинами, передбачені кримінальним процесуальним законом, законодавством про ОРД і відомчими нормативно-правовими актами. Конкретний характер таких правовідносин визначається формами їхньої взаємодії, під якими розуміються такі способи

та порядок взаємозв'язку між суб'єктами, котрі забезпечують узгодженість їх діяльності та правильне співвідношення властивих кожному з них повноважень, методів і способів діяльності.

У ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» наведено перелік підрозділів, наділених оперативно-розшуковою юрисдикцією. Стаття 7 Закону України «Про контррозвідальну діяльність» визначає функції органів, підрозділів та співробітників Служби безпеки України, що здійснюють контррозвідальну діяльність.

У ч. 1 ст. 41 КПК України перелічені оперативні підрозділи, котрі зобов'язані за письмовим дорученням слідчого, прокурора здійснювати слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії.

Оперативні співробітники спеціальних підрозділів залучаються, коли обшук проводиться в рамках проведення спеціальної операції з розкриття злочину, для охорони місця проведення обшуку та подолання опору проведенню обшуку з боку осіб, у яких проводитиметься обшук, та інших зацікавлених осіб, а також для забезпечення безпеки його учасників і безпечного перевезення вилучених цінностей, майна, розшукуваної особи, яка затримана за результатами проведення обшуку.

У постанові Третьої судової палати ККС ВС від 16.02.2022 (справа № 758/5719/16-к, провадження № 51-5770 км 21) суд зробив такий висновок: «Залучення співробітників оперативних підрозділів для проведення процесуальних дій є формою взаємодії слідчих органів і не потребує прийняття процесуального документа у вигляді письмового доручення. Протокол обшуку, складений у присутності зазначених вище осіб, доповнень та зауважень не містить» [7].

Постановою колегії судді Першої судової палати ККС ВС від 03.10.2023 (справа № 487/5033/18, провадження № 51-3974км19) визначено: «...ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи не визначає конкретного слідчого або прокурора, які можуть здійснити обшук на підставі цієї ухвали, і обшук може бути проведений будь-яким прокурором, призначеним здійснювати процесуальне керівництво, або слідчим,

визначеним керівником органу досудового розслідування. Також висновок про недопустимість протоколу обшуку суди обґрунтували тим, що обшук фактично здійснювали кілька осіб (в тому числі оперативні співробітники), службове становище яких, їх статус та повноваження на проведення даної слідчої дії нічим не підтвержені. Суд не погоджується з цим аргументом. Спірний обшук проводився слідчим за участю спеціаліста, прокурора, понятих та оперуповноважених. Залучення співробітників оперативних підрозділів для проведення процесуальних дій має організаційний характер і не потребує прийняття процесуального документа у вигляді письмового доручення» [8].

Маємо й інший приклад судової практики, який дає змогу формалізувати участь співробітників оперативних підрозділів у проведенні обшуку. Так, вироком ВАКС від 1 червня 2022 року (справа № 991/722/21, провадження 1-кп/991/2/21) судом зазначено: «Під час дослідження відеозапису обшуку судом встановлено, що дійсно зазначені співробітники СБУ були присутні під час обшуку у ДАЗВ, проте саму слідчу дію не проводили, що відображено у протоколі обшуку від 27 квітня 2020 року. Правомірність присутності співробітників СБУ під час обшуку підтверджується дорученням детектива, відповідно до якого він просить доручити працівникам ГУБКОЗ СБУ прийняти участь у проведенні обшуків за місцем роботи ОСОБА_6, місцем його проживання та в приміщеннях ДАЗВ» [9].

Основним завданням, метою взаємодії є вирішення завдань кримінального провадження, унормованих у ст. 2 КПК України. Ініціатором взаємодії завжди виступає слідчий. Це відбувається у випадках, коли виникає потреба в залученні можливостей оперативних підрозділів для вирішення конкретних завдань досудового розслідування. Тобто зміст взаємодії визначається її завданнями, а також етапом проведення обшуку: підготовчим, робочим і заключним.

Зокрема, на підготовчому етапі проведення обшуку в одних випадках це може бути:

1) успішне проведення окремої слідчої (розшукової) дії або реалізація матеріалів оперативно-розшукової чи контррозвідальної діяльності в рамках певного так-

тичного комплексу, який стосується проведення:

- контролю за вчиненням злочину, передбаченого ст. 271 КПК України у формі імітування обстановки злочину із залученням спеціалістів у сфері охорони державної таємниці для виготовлення несправжніх (імітаційних) засобів (томів документів, носіїв інформації, на які записуються фотознімки аркушів таких імітаційних засобів із метою створення у фігуранта уяви про вчинення реального злочину;

- контролю за вчиненням злочину у формі контрольованої оперативної закупки в умовах імітації придбання та/або отримання за допомогою заздалегідь ідентифікованих (помічених) грошових коштів (наприклад, з використанням спеціальних хімічних речовин), у тому числі безоплатної, у фізичних та юридичних осіб наркотичних засобів, психотропних речовин, вогнепальної зброї, вибухових речовин, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації тощо з метою доведення спрямованості умислу та мети під час документування відповідної кримінально-протиправної діяльності [2];

- зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (прослуховування телефонів та інших засобів зв'язку) з метою виявлення відповідного механізму кримінально-протиправної діяльності групи осіб;

- негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України та ін.) (наркотичних засобів, продуктів вибуху чи пострілу, вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин, біологічних зразків, документів тощо), котре обумовлює необхідність одержання дозволу слідчого судді на негласне обстеження публічно недоступного місця [1, с. 394];

- аудіо-, відеоконтролю особи;

- спостереження за особою у публічно доступних місцях з метою встановлення кола зв'язків фігуранта, документування та припинення кримінально-протиправної діяльності, пов'язаної із вчиненням тяжкого злочину.

З огляду на вищезазначену специфіку дієвим інструментом припинення кримінально-протиправної діяльності та збирання потенційно доказових матеріалів

є проведення одночасного обшуку під час розслідування злочинів, учинених організованими групами (диверсії, шпигунство, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та ін.). Інакше кажучи, у цьому випадку обшук є одним із засобів ліквідації відповідної форми злочинного лідерства.

Комплексність, одночасність, синхронність, паралельність дій слідчих груп позбавляє зацікавлених осіб можливості здійснювати комунікацію, позбавитись відповідних доказових матеріалів кримінально-протиправної діяльності.

Планування під час підготовки до проведення одночасних обшуків є обов'язковим компонентом. Вивчення зв'язків фігуранта / фігурантів є важливою компонентою групового обшуку. Носіями шуканих предметів можуть бути не тільки члени злочинної групи чи шпигунської мережі, а й необізнані особи з найближчого оточення підозрюваного, особи, які здають житло у піднайом чи інші носії дружніх, ділових та кримінальних зв'язків.

Доцільним є складання схеми таких зв'язків і знайомств фігурантів відповідної розробки. У процесі розслідування схема поповнюється даними за результатами проведення допитів, контррозвідувальної діяльності. У розпорядженні слідчого можуть опинитися матеріали, вилучені під час проведення первинного обшуку в одного з учасників злочинної групи. Вивчення цих та інших матеріалів може дати важливі відомості про зв'язки підозрюваного, що дасть можливість за наявності достатніх підстав провести відповідну тактичну операцію.

Зазначене формалізується у єдиному плані (розстановці) проведення одночасних обшуків. У ньому відображуються відомості про: об'єкт та осіб, які підлягають обшуку; спеціалістів, оперативних працівників та інших учасників; час початку обшуків; необхідні технічні засоби; порядок зв'язку й обміну інформацією між учасниками групового обшуку (наприклад, шляхом створення груп у месенджері); виділення резерву для проведення нового обшуку);

2) отримання необхідних відомостей;

3) розшук документів, речових доказів, цінностей, особи правопорушника тощо.

Слідчим (слідчими) та оперативним співробітником має бути ретельно сплановано й реалізовано комплекс заходів, який передбачає:

- недопущення розголошення інформації про проведення підготовчого етапу обшуку;
- наявність необхідних сил і засобів для виявлення предмета злочину, слідів та інших речових доказів;
- наявність спеціалістів відповідної спеціалізації та технічних засобів для виявлення носіїв криміналістично значущої інформації, подолання блокування технічних засобів, нейтралізацію вогнепальної зброї, вибухових пристроїв співучасників злочину, які здійснюють активну протидію розслідуванню;
- формування єдиного задуму учасників під час планування затримання осіб, причетних до вчинення злочину;
- захоплення співучасників злочину в місці, найбільш зручному для подолання протидії розслідуванню та проведення необхідного комплексу СРД;
- одночасне синхронне проведення обшуків за місцями помешкання та роботи учасників злочину, а також їх транспортних засобів і місць зберігання;
- негайне проведення допитів осіб із числа близького оточення учасників злочину;
- створення резерву із числа оперативних співробітників, слідчих і прокурорів для нейтралізації іншої можливої протидії розслідуванню в умовах обмеженого часу з урахуванням необхідності вибору щодо учасників злочину запобіжних заходів.

Стосовно оформлення процесуального рішення щодо взаємодії слідчого з оперативними підрозділами зазначимо, що згідно з ч. 1 ст. 41 КПК України оперативні підрозділи здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого (за встановленими правовими позиціями Верхового Суду винятками).

Доручення слідчого – це його процесуальне рішення щодо взаємодії з оперативними підрозділами, що є обов'язковими для виконання. Відповідно до ч. 2 ст. 41 КПК України співробітник оперативного підрозділу під час виконання доручення користується повноваженнями слідчого.

При цьому співробітники оперативного підрозділу не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді або прокурора.

Організаційні (непроцесуальні) форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами фактично породжені процесуальними формами, оскільки за своїм призначенням мають сприяти більш раціональному й ефективному використанню останніх. Як і процесуальні, організаційні форми взаємодії проявляються на всіх етапах кримінального провадження. Особливо часто вони використовуються як під час розслідування складних, багатоепізодних проваджень, коли їх початку передувало проведення контррозвідальної або оперативно-розшукової діяльності, так і під час організації та проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

У взаємодії слідчих з оперативними підрозділами застосовуються такі організаційні (непроцесуальні) форми:

- спільне планування діяльності з розкриття й розслідування кримінальних правопорушень;
- використання слідчим результатів ОРД та КРД для побудови слідчих версій у кримінальному провадженні;
- інструктаж, настанова оперативних співробітників, задіяних у проведенні СРД і НСРД;
- взаємний обмін інформацією, що має значення для кримінального провадження, між слідчими й оперативними підрозділами;
- надання методичних рекомендацій і консультацій з питань документування кримінальних правопорушень тощо.

До негласних заходів також належать:

1) агентурно-оперативна робота з метою встановлення осіб, які скоїли кримінальне правопорушення, можливих свідків; розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді; забезпечення безпеки працівників органів правопорядку й осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів; підготовка й організація проведення негласних (слідчих) розшукових дій, встановлення актуальних номерів мобільних телефонів, якими користуються

особи, у житлі чи іншому володінні яких планується проведення обшуку, а також ознак їх зовнішності.

Серед суб'єктів такої взаємодії в контексті результативного проведення обшуку слід назвати інтернет-провайдерів, криптовалютні біржі, а також Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) щодо виявлення та розшуку майна, на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема вилученого під час обшуку. Належна взаємодія та конфіденційне співробітництво з інтернет-провайдерами, використання для проведення НСРД, передбачених ст. 264 КПК України сертифікованого програмного забезпечення надасть оперативним підрозділам і органам досудового розслідування результативно проводити обшуки та здійснювати досудове розслідування злочинів, які вчиняються з використанням мережі Інтернет, зокрема отримувати відомості про журнали доступу до мережі Інтернет, журнали використання IP-адрес.

Відомо, що одним із найпопулярніших способів обігу криптовалюти в протиправних цілях є використання віртуальних торговельних майданчиків – криптовалютних бірж. Криптовалютні біржі – це спеціальні мережеві платформи – сайти, на яких можна проводити обмін фіатних грошових коштів на криптовалютні засоби й навпаки. Серед таких криптовалютних обмінних або біржових систем слід назвати Binance, Bitok, Wunderbit та ін. Транзакції в мережах технології «блокчейн» (безперервний послідовний ланцюг блоків) є анонімними стосовно користувачів як осіб, але не є анонімними стосовно самих транзакцій, тому мережі технології «блокчейн» можуть бути піддані аналізу: виявляти кримінально-протиправну діяльність на блокчейні (дає змогу визначити, чи пов'язаний гаманець із системами, які використовуються в незаконній діяльності; надати інформацію щодо публічних електронних договорів підозрюваного, зазначивши всі адреси гаманців, котрі пов'язані з підозрюваним). Співробітництво з організаторами криптовалютних бірж може сприяти отриманню інформації про банківські рахунки обміну крипто-

валют, IP-адреси користувачів у мережі Інтернет та іншу персональну інформацію.

Біткойн-адресу можна спробувати зв'язати з конкретними особами, якщо їх особиста інформація була якимось чином ототожнена з ними. Наприклад, якщо використовувалася біткойн-адреса для депозитного рахунку, зняття грошей в інтернет-магазині тощо, то у відкритому доступі є адреса для перерахування монет. У цьому випадку глобальний пошук за всіма інформаційними ресурсами (соціальні мережі, блоги, сайти даркнету тощо) з ключовою ознакою номера гаманця може сприяти виявленню певної особи.

Водночас не всі криптовалютні біржові системи публікують свою контактну інформацію, а також інформацію про свій правовий статус, що не дає можливості звернення. У цьому контексті слід акцентувати увагу на такому прикладі судової практики.

*У справі № 200/12824/18 ухвалою Бабушкінського районного суду м. Дніпра від 03.04.2019, винесеною в межах кримінального провадження № 22018040000000024, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК України, суддею відмовлено у задоволенні клопотання слідчого про надання дозволу на проведення обшуку з огляду на недоведеність того, що ОСОБА_8 здійснює незаконні операції з обготівковування електронних криптовалют на першому поверсі домоволодіння АДРЕСА_1. Водночас у рішенні вказано, що, згідно з листом відділу контррозвідувального захисту держави у сфері інформаційної безпеки Управління Служби безпеки України у Дніпропетровській області № 55/35-944 від 12.03.2019, за результатами виконання доручення слідчого, наданого в цьому кримінальному провадженні, оперативним підрозділом встановлено, що до вищевказаної протиправної діяльності причетний ОСОБА_8, який здійснює незаконні операції з обготівковування електронних криптовалют на території Дніпропетровської області в інтересах представників організації терористичної спрямованості з використанням електронного сервісу з обміну криптовалют *crypto-currencycenter.com*. За отриманими даними керівники інтернет-ресурсу *Miner Tech* (*www.minertech*.*

org) ОСОБА_5 , ОСОБА_11, підтримуючи зв'язок з ОСОБА_8, періодично використовували можливості сервісу *cryptocurrencycenter.com* для конвертації електронних криптовалют [10].

Цей приклад є підтвердженням необхідності наведення належного обґрунтування відповідних клопотань. Важливу для розслідування інформацію можна отримати на електронних носіях, які використовуються під час здійснення операцій з криптовалютою. Обґрунтований висновок про ймовірне місцезнаходження такого носія дасть змогу прийняти рішення про проведення обшуку, за результатами якого виявити й вилучити відповідні технічні пристрої та інформаційні носії;

2) проведення негласних (слідчих) розшукових дій;

3) заходи оперативного (ініціативного) пошуку (оперативна установка, розвідопитування, негласний огляд – приміщення, телефону, комп'ютера, ноутбука тощо).

Зазначимо, що приписи кримінальних процесуальних норм і відомчих нормативно-правових актів, якими унормовані питання діяльності сторін, що взаємодіють, мають різний характер. Так, норми кримінального процесуального закону для слідчого в частині спонукання його до взаємодії з оперативними підрозділами в будь-яких випадках є альтернативними: відповідно до вимог КПК України слідчий вступає у взаємодію лише тоді, коли він вважає це за потрібне. Тобто в КПК України визначено, що слідчий має право давати оперативним підрозділам відповідні доручення, а останні зобов'язані їх належним чином виконувати.

За таких умов до процесуальних форм взаємодії, які здійснюються з метою проведення обшуку в житлі чи іншому володінні особи, на нашу думку, слід віднести: доручення дізнавача, слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (ч. 3 ст. 40¹, ч. 4 ст. 40, ч. 3 ст. 41): а) за місцем проведення досудового розслідування (п. 3, 4, 5, 17, 19 ч. 2 ст. 36, п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК); б) поза місцем проведення досудового розслідування (ч. 6 ст. 218 КПК). Порядок надання й виконання доручень

регламентується розділом III «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні».

У досліджуваному контексті якісного проведення обшуку житла чи іншого володіння особи доручення слідчого можуть передбачати вирішення таких завдань:

– встановлення кола активного спілкування фігурантів, у яких планується проведення обшуку;

– встановлення відомостей стосовно представників незаконних збройних формувань, окупаційних військ РФ та її спецслужб, які причетні до вчинення визначених злочинів (анкетні дані; документи, що посвідчують особу; абонентські номери; електронні скриньки; профілі в соціальних мережах; місце перебування на теперішній час; відомі родичі / друзі / знайомі таких осіб; підрозділи з конкретною назвою та місцем дислокації їх озброєння, ознаки зовнішності тощо) [5, с. 461–466];

– встановлення повних анкетних даних, адреси реєстрації та фактичного проживання, номерів мобільних телефонів (можливо додаткових: других, третіх та ін.) особи, яка в матеріалах НСРД проходить під певним ім'ям або використовує мобільний телефон із певним номером або особи, на яку зареєстрована відповідна банківська картка;

– встановлення повних анкетних даних, адреси реєстрації та фактичного проживання, номерів мобільних телефонів осіб із найближчого кола спілкування підозрюваного, з якими він може здійснювати кримінально-протиправну діяльність, пов'язану з незаконним обігом наркотичних засобів, вогнепальної зброї, шпигунством, тероризмом, колабораціонізмом тощо;

– встановлення повних анкетних даних, адрес реєстрації та фактичного проживання, місць реєстрації (юридична адреса) та фактичного місця перебування суб'єктів господарської діяльності, де планується проведення обшуку, наявності у власності об'єктів рухомого та нерухомого майна, номерів мобільних телефонів і посад, зокрема співробітників державних органів, під прикриттям яких невстановлені особи здійснюють незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, пере-

везення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, розвідувально-підривної діяльності тощо;

– розвідувально-аналітичне дослідження криптогаманця, що належить невстановленій особі, який був використаний для отримання раніше викрадених віртуальних активів з гаманця потерпілої особи;

– здійснення аналізу руху віртуальних активів та встановлення балансу гаманця;

– встановлення зв'язків гаманця з іншими гаманцями, які належать у тому числі криптовалютичним біржам, що здійснювали транзакції виведення активів;

– підготовка запитів до представників криптовалютних бірж (наприклад, криптовалютної біржі Binance). Існують декілька категорій відомостей, які надаються за запитом:

1) реєстраційні дані (імя користувача, реальне імя, статус перевірки ID, рівень перевірки особи, дата народження, адреса електронної пошти, дата створення облікового запису, останнє використання акаунту);

2) офіційна ідентифікаційна інформація (містить відомості про документ, який засвідчує особу користувача, якщо він/вона верифікував (-ла) себе на сайті за їх допомогою. Стосовно юридичних осіб ідентифікаційні дані міститимуть документ, який засвідчує особу законного представника, та реєстраційні документи суб'єкта господарської діяльності);

3) інформація про біткоїн-гаманець (баланс гаманця клієнта, список вхідних транзакцій, список вихідних транзакцій);

4) інформація про угоди (унікальний ID-номер, дата початку угоди, дата депонування, спосіб сплати, ім'я покупця, ім'я продавця, сума угоди у фіаті, сума угоди в криптовалюті);

5) інформація про рекламні оголошення користувачів (ID-оголошення, дата створення, коригування, тип угоди, ціна рівноваги (за збігу попиту та пропозиції), ціна, вказана в оголошенні, код країни, місто, спосіб оплати, умови угоди, флоатінг);

6) звернення до служби підтримки;

7) інформація про фінансове становище;

– підготовка запитів до компаній (Tether) з метою інформування про ймо-

вірну належність коштів USDT, що є на гаманцях;

– встановлення наявності рухомого та нерухомого майна у власності особи, яка здійснює здійснюють незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин, злочинів у сфері національної безпеки держави тощо;

– встановлення фактичного місця проживання осіб, які здійснюють незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин, злочинів у сфері національної безпеки держави тощо;

– встановлення місць, де особи, які здійснюють незаконне виробництво (збут) наркотичних засобів, ремонт, виготовлення та переробку вогнепальної зброї, виготовлення вибухових пристроїв, можуть зберігати предмети та речі, які можуть мати значення під час здійснення досудового розслідування в цьому кримінальному провадженні;

– встановлення осіб, яким відомо про причетність підозрюваного до вчинення кримінального правопорушення, що розслідується в кримінальному провадженні;

– встановлення осіб, яким відомо про зв'язки підозрюваного з працівниками правоохоронних органів, залучених до механізму кримінально-протиправної діяльності;

– виконання ухвал слідчого судді Апеляційного суду та проведення вищезазначених або інших НС(Р)Д (наприклад, зняття інформації з електронних телекомунікаційних мереж, аудіо-, відеоконтроль особи, візуальне спостереження за особою та річчю) у рамках певної тактичної операції;

– інформування в разі виявлення під час НСРД обставин, які мають значення для кримінального провадження або потребують нових процесуальних рішень слідчого або прокурора;

– планування, підготовка та реалізація окремо взятих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій та виконання захо-

дів забезпечення кримінального провадження. При цьому кожного, хто бере участь у слідчій (розшуковій) дії чи іншій процесуальній дії, потрібно обов'язково вказувати в протоколі, яким фіксується його перебіг (п. 1 ч. 3 ст. 104 КПК України) [4, с. 141–153].

Наступний етап підготовки до обшуку охоплює заходи, які проводяться слідчим у взаємодії з оперативними підрозділами після прибуття до місця проведення обшуку. Цей комплекс дій спрямований переважно на розстановку охорони в районі пошуку, встановлення контролю на місцях проникнення на об'єкт, рекогносцировку місцевості (у тому числі за допомогою безпілотних летальних апаратів тощо), вибір способу проникнення на об'єкт, який обшукується. Для успішного використання ефекту раптовості до місця обшуку група, яка зазвичай формується із числа слідчих та оперативних співробітників, повинна прибути, якщо змога, непомітно для особи / осіб, у якої проводиться обшук, попередньо ідентифікувавши їх. При цьому в разі потреби слідчий виставляє пости для блокування можливих шляхів підходів і виходів до

місця проведення слідчої (розшукової) дії, для чого залучаються співробітники відповідних підрозділів у порядку та в спосіб, визначений чинним законодавством і відомчими нормативно-правовими актами.

Входити на об'єкт обшуку потрібно всією групою, включно з понятими. У випадку, якщо слідчий володіє достатньою інформацією про те, що обшукуваний озброєний і може надати збройний опір, спочатку потрібно силами спецпідрозділу провести заходи щодо усунення такої небезпеки і лише потім запрошувати учасників обшуку до місця його проведення.

Результати діяльності оперативного працівника за виявлення обставин, які свідчать про необхідність проведення обшуку, формалізуються в мотивованому рапорті для інформування органу досудового розслідування. До рапорту приєднуються матеріали, що містять інформацію про житло чи його частину, а також інше володіння особи, у якому планується проведення обшуку, особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно перебуває, а також інформацію про речі, документи або осіб, яких планується відшукати [6, с. 226].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабіков О. П. Негласні слідчі (розшукові) дії: теорія і практика. Наук.-досл. ін-т публічного права; 2-ге вид., випр. та доповн. Київ : Норма права, 2024. С. 394.
2. Кваліфікація та розслідування окремих видів злочинів проти основ національної безпеки та воєнних злочинів : навч. посіб. / за заг. ред. В. А. Колесника. Київ : 7БЦ, 2022. 356 с.
3. Смірнов О. С. Обшук у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філос. : 081 Право. Кропивницький, 2023. С. 160–165.
4. Бондар В. С. Взаємодія слідчого (дознавача) з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у криміналістичному та кримінальному процесуальному вимірах (методологічні та праксеологічні проблеми). *Київський часопис права*. 2022. № 2. С. 141–153.
5. Бондар В. С., Ріпа Ф. В. Взаємодія органів досудового розслідування з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність у виявленні та розслідуванні колабораційної діяльності в ідеологічній та культурно-освітній сферах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 461–466.
6. Розслідування незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель : монографія / Бондар В. С., Кривонос М. В., Морозов Д. А., Пупинін О. М. Сєверодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2021. С. 226.
7. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 16.02.2022 у справі № 758/5719/16-к (провадження № 51-5770км21). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103487334>.
8. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 03.10.2023 у справі № 487/5033/18 (провадження № 51-3970км19). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114021101>.

9. Вирок Вищого антикорупційного суду від 1 червня 2022 року. Судова справа № 991/722/21, провадження 1-кп/991/2/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/104570166>.

10. Ухвала Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська, справа № 200/12824/18 (№ 1-кс/200/3396/19), від 03.04.2019. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/80988095/>.

11. Бондаренко О. В. Адміністративно-правове регулювання обігу віртуальних активів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2023. С. 123–124.

12. Звід відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом Центрального управління СБ України від 23.12.2020 № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text> (дата звернення: 20.09.2024).

13. Про державну таємницю : Закон України від 11.01.1994 № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16, ст. 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 20.09.2024).

14. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 20.09.2024).